

Església de Sant Martí de Centelles

Sant Martí de Centelles

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Antiga parròquia de Sant Martí de Centelles
Emplaçament Al peu del Castell dels Centelles, trencant de la C-1413.

Coordenades:

Latitud: 41.76567
Longitud: 2.20453
UTM Est (X): 433880
UTM Nord (Y): 4624065

Classificació

Número de fitxa 08224 - 28
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Modern
Segle XVII
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Religios
Titularitat Privada
Titular: Bisbat de Vic. Plaça de la Catedral, n.1. 08500 Vic.
Autoria de la fitxa Anna M. Gómez Bach
Data de registre de la fitxa: ds., 01/12/2001 - 01:00

Descripció

Edifici de planta quadrangular orientada de sud-est a nord-oest, alterant lleugerament la disposició de la majoria d'esglésies cristianes. Es tracta d'una construcció d'un sol espai distribuït amb tres naus per quatre pilars de pedra picada. Les dimensions d'aquest temple oscil·len entre els 11'5 m de llarg per 10 m d'ample i amb un presbiteri de 5 m per 4'5 m. D'aquesta església parroquial només es pot observar la façana principal ja que la resta de façanes presenten altres construccions annexes. Aquesta presenta una teulada a doble vessat coberta amb teula aràbiga, el parament del mur no es pot apreciar ja que està totalment arrebossada i emblanquinada amb un sòcol de mig metre amb arrebossat gris. La porta d'accés el recinte la conforma una porta adovellada amb carreus de grans dimensions combinant la llinda monolítica amb la construcció en pedra per als brancals. A la dovella central s'hi troba esculpit un petit escut totalment erosionat i a sota la data de 1699. La llinda del marxapeu de la porta també porta gravada la frase: CRISTUM REGEM ADOREMUS. En aquesta façana s'obre una altre obertura o petita finestra formada per un vitrall amb una creu central i acabada amb totxana disposada al voltant de la finestra i a la base, com a element decoratiu. Seguint una disposició simètrica s'obren dues obertures més a banda i banda de la porta que segueixen el model constructiu de la finestra amb vitrall decorada amb totxana. Adossada a aquesta estructura es troba una petita cambra rectangular de factura senzilla i tota emblanquinada que conforma l'actual sagristia. En aquesta construcció es pot observar part d'un edifici anterior amb volta de canó que mostra l'existència d'una antiga església que anava de l'actual campanar travessant el presbiteri fins a mitja sagristia, on hi hauria el presbiteri vell amb l'absis que va ser suprimit per allargar la sagristia conforme a la nova nau de l'església. Les restes conservades de l'església original permeten hipotetitzar que aquesta podia tenir uns 3'3 m de llargada, amb un cos de 4'5 m i amb una llargada fins la base del campanar modern fins a 14 m. En mur de ponent s'hi veu una porta dovellada amb un finestró (anterior a l'actual església). La base del campanar i la porta que si troba ubicada també és possible que formessin part de la primitiva església. El campanar es troba adossat al nord-oest de l'església seguint una estructura de cos amb una escala de cargol interior i torre amb tres obertures semicirculars on s'hi troben les campanes i una estructura de petits merlets de pedra com element decoratiu del ràfec superior. Està format per una estructura massissa de petits carreus de pedra ben tallada i lligada amb morter de calç amb escassos elements decoratius.

Observacions:

(Continuació història) Posteriorment, cap al 1763, es va construir el campanar actual, que encara va tenir diverses ampliacions al llarg del segle XIX. Entre el 1895 i 1899 es construí la nova capella que va fer aixecar el comte de Centelles i Duc de Solferino, Manuel Maria de Llanza, per posar-hi la imatge romànica de Santa Maria del Castell de Centelles i tenir-la sota el panteó familiar. I al llarg del mateix segle es troba documentada, a l'església parroquial, un benefici o capellania col·lectiva a honor a Sant Josep amb l'obligació d'una missa quotidiana.

Abans del 1936 hi havia quatre retaules barrocs, tres d'ells dataven de principis del segle XVIII essent l'obra del Sant Crist del mateix Morató, i el de la Mare de Déu del Roser de l'escultor vigatà Bartomeu Ballester. El retaule més recent està dedicat a Sant Isidre i data de finals del XIX. El vandalisme de la Guerra civil espanyola va destruir els altars abans esmentats i va exposar el temple a perill d'enrunament, ja que s'havia trencat una de les columnes que aguantaven la volta. El 1940 es va arranjar la columna i es va arreglar tot l'interior i actualment aquesta destrucció és quasi inapreciable. Actualment l'església compta amb l'altar principal dedicat al Sant Bisbe de Tours amb el Sant Crist i dos altars situats al fons de les naus laterals. El de la dreta dedicat a Sant Isidre i el de l'esquerra a la Verge del Castell, ambdós han estat decorats per l'artista Elissa Lagoma.

Durant el 2002 s'ha pintat la façana de l'església de color granate i s'hi ha afegit un rellotge de sol.

Història

Les primeres notícies històriques sobre l'església de Sant Martí de Centelles són força confuses. Es pot afirmar que entorn del 900 no existia l'església de Sant Martí ja que no apareix esmentada a l'acta de consagració de Sant Martí del Congost (898 dC), a no ser que la seva primera advocació fos a Sant Esteve i estigués associada al Castell. Apareixerà per primer cop a partir del 1039 quan el comte de Barcelona Ramon Berenguer III amb la seva muller Elisabet venen a Gombau de Besora un alou al lloc dit "Riells i Fallio que termeneja a cerç in parrochia sancti Martini de Sancteias uel in parrochia sancti Petri vocitata Bertini", (document del 1045 cartulari de Sant Victor de Marsella, del fons de Sant Miquel del Fai), possiblement en aquest moment es va constituir en parròquia atribuint-li gran part de les terres de l'actual terme. Tot i això aquesta església estava mancada de les prerrogatives clàssiques de les antigues parròquies com són una dotació parroquial i una sagrera o espai protegit. Sembla que els patrons foren els senyors de la vila de Centelles. Una hipòtesi que es basa en aquests arguments portaria a pensar que l'església de Sant Martí fos, en un primer moment, l'oratori d'aquesta vila i que avançat el s. X es va constituir en parròquia. Els vilars assignats a la seva demarcació foren els de Casulles, Castell de Sant Esteve, Balona, Mamolla, Vallasnera, vilar de Ninfrid i el vilar de Rigbald.

Inicialment estigué vinculada a la parròquia de Sant Martí del Congost o d'Aiguafreda de Dalt però molt aviat aconseguí la parroquialitat. Seran diverses les referències a aquesta església al llarg de l'època medieval i moderna. La primera dotació territorial del rector de Sant Martí fou l'alou conegut per la Coma del Bosch on fins l'any 1857 va estar emplaçada la rectoria vella de la que en resten encara les runes i que consta que fou donat a Sant Martí pels nobles Gilabert de Centelles i la seva muller Saurina a inicis del XIII. També els delmes i primícies de Sant Martí anaven repartits a mitges entre els senyors de Centelles i el rector i els de Sant Miquel Sesperxes entre el prior dels beneficiats del Castell i el rector de Sant Martí. Es cita des del segle XIV l'altar de Sant Martí i no serà fins el segle XVI que es documenten els altars de Santa Eugènia i la Verge del Roser. (visites Pastorals de l'Arxiu Episcopal de Vic). Sembla que l'altar o culte de Santa Eugènia tindria un origen anterior i una possible vinculació amb la família Santaeugènia que va ser feudatària del Castell al segle XIII. El seu culte va subsistir fins la construcció de la nova església al 1669.

La segona meitat del segle XVII es va procedir a la construcció d'un nou temple parroquial. El 1666 el feligresos, amb consentiment d'Elisabet Descatllar, comtessa del castell de Centelles es van comprometre a pagar un cens de gra d'aresta, que oscil·laria segons la collita entre la trentena i la seixantena part del total recollit. El 1668 el rector i els obrers varen comprar un tros de terra per eixamplar l'església perquè aquesta no tenia sagristia pròpia. Segons la data que consta en la porta adovellada, aquesta construcció es va acabar el 1669. El 23 d'abril el 1668, pel fet de no tenir sagrera o terreny propi, el rector Josep Vila de l'Abella i els obrers parroquials compraren a l'amo del mas les Comes un tros de terra per solar de la construcció del nou temple.

Altres notícies del mateix segle XVII fan referència als béns immobles de l'església. Al 1665 el bisbe Antoni de Pascual va manar que s'acabés l'altar major i va donar altres disposicions referents als altars de Santa Eugènia i la Mare de Déu del Roser. L'altar major fou obra de Francesc Morató i es va acabar el 1706, com indica la data que porta gravada. Va daurar-lo Salvador Colobrants de Centelles qui ja estava contractat el 1704 cobrant 539 lliures barceloneses pel seu treball.

Bibliografia

JUNYENT, Emili. (1945-1952). Itinerario histórico de las parroquias del Obispado de Vich. Separata del Full Parroquial n. 20.

Arxiu episcopal de Vich. Llibre I de visites pastorals del 5 juny de 1665.

PLADEVALL, Antoni. 1962. Romiatge a Sant Martí de Centelles i Sant Miquel Sesperxes i Bertí. Vic.

PLADEVALL, Antoni. (1955-1957). San Martín de Centelles, San Miguel Sesperxes y San Pedro de Bertí. a AUSA, n. XVIII. p. 357-372. PLADEVALL, A. (1981). Sant Martí de Centelles. Gran Geografia

Comarcal de Catalunya. Vol. 1 (Osona i Ripollès). Ed. Enciclopèdia Catalana. p. 82. PLADEVALL, A. (1986). Sant Martí de Centelles. Catalunya Romànica. Vol. III. Osona. Ed. Enciclopèdia Catalana. p.514. PLADEVALL, Antoni. (1992). Orígens i formació del terme municipal de Sant Martí. Ajuntament de Sant Martí de Centelles.

SOLANS, Antoni. (1992). Notes i comentaris sobre Sant Martí de Centelles. Ajuntament de Sant Martí de Centelles.

